

SPAN+

Eigen kracht bij dementie | Verpleeghuis

Handreiking voor implementatie

Dit is een uitgave van het Universitair Kennisnetwerk Ouderenzorg Nijmegen

© 2024, 1^e versie, UKON, Nijmegen

www.ukonnetwerk.nl/tools/spanplus-verpleeghuis

Inleiding

Dementie heeft ingrijpende gevolgen voor het dagelijks leven. In de zorg en ondersteuning voor mensen met dementie ligt veel nadruk op het oplossen van problemen en dingen die niet meer lukken. Voor het welbevinden van mensen met dementie is het ook belangrijk te focussen op wat iemand wel kan, op het versterken van de eigen kracht.

SPAN+ verpleeghuis biedt handvatten aan naasten en zorgprofessionals om de eigen kracht van mensen met dementie in verpleeghuizen te stimuleren. Er wordt bewust stilgestaan bij wensen, behoeften en mogelijkheden van de persoon met dementie.

De ontwikkeling van SPAN+

Het project SPAN+ verpleeghuis was gericht op het ontwikkelen en testen van een praktische werkwijze om de eigen kracht van mensen met dementie in verpleeghuizen te stimuleren. Samen met mensen met dementie, naasten en zorgprofessionals hebben we in kaart gebracht wat eigen kracht bij dementie inhoudt en hoe eigen kracht ondersteund kan worden. We hebben een eerste versie van SPAN+ verpleeghuis ontwikkeld, een pilot uitgevoerd en die geëvalueerd. Op basis daarvan is de definitieve versie van SPAN+ verpleeghuis gemaakt.

Wil je meer weten over de totstandkoming van SPAN+? Kijk dan eens op: <https://www.ukonnetwerk.nl/publicaties/charlotte-van-corven/>

Deze handreiking

Deze handreiking – die gebaseerd is op praktijkervaringen - beschrijft hoe je samen aan de slag kunt gaan met SPAN+ verpleeghuis. De handreiking is een hulpmiddel voor de aanjager die SPAN+ verpleeghuis wil gaan implementeren. Deze aanjager is iemand die enthousiast met SPAN+ verpleeghuis aan de slag wil gaan, in staat is anderen enthousiast te maken en te houden, en die zich inzet om de eigen kracht van mensen met dementie te blijven ondersteunen. Ons advies is om deze rol met z'n tweeën op te pakken. Met deze handreiking kan de aanjager SPAN+ verpleeghuis vertalen naar de eigen situatie en implementeren.

Bedenk dat goed informeren, communiceren en evalueren met alle betrokkenen helpend is voor een goede implementatie. Bovendien geldt dat het implementeren van een nieuwe interventie tijd kost en blijvend aandacht en inzet vraagt.

De materialen van SPAN+ verpleeghuis

SPAN+ verpleeghuis bestaat uit twee modules:

Module A: Eigen kracht van de persoon met dementie

Met deze module gaan naasten en zorgprofessionals samen aan de slag om de eigen kracht van een specifieke persoon met dementie te stimuleren. Bij deze module hoort het *Werkboek over eigen kracht van de persoon met dementie*.

Module B: Werkwijze van zorgprofessionals rondom eigen kracht

Met deze module kunnen zorgprofessionals aan de slag met hun eigen werkwijze rondom het stimuleren van eigen kracht van mensen met dementie. Bij deze module hoort het *Werkboek voor de zorgprofessional: jouw werkwijze rondom eigen kracht*. Naast informatie over de thema's van eigen kracht bevat deze module twee opdrachten:

- Meelopen met een collega
- Verdiepen in de thema's van eigen kracht.

Naast deze modules zijn er enkele korte video's gemaakt:

- De video **SPAN+ in het kort**, een hele korte toelichting op het SPAN+ programma
- De video **Doel en werkwijze van SPAN+ verpleeghuis**, met uitleg over de afstemming en samenwerking tussen naasten en zorgprofessionals
- De video **De vier thema's van eigen kracht**, waarin alle vier de thema's toegelicht worden met een voorbeeld

Een overzicht van de materialen horend bij SPAN+ verpleeghuis vind je terug in Bijlage 1.

Implementeren van SPAN+ verpleeghuis

Het implementeren van een interventie is een proces waarin een aantal stappen doorlopen worden. Deze stappen volgen elkaar op, maar in praktijk blijkt dat het regelmatig nodig is om terug te gaan naar een eerdere stap, opnieuw stil te staan bij de besluiten en daarna weer verder te gaan met het implementatieproces. Om een interventie echt goed te implementeren, is het nodig alle stappen te doorlopen.

Het is wel mogelijk te variëren in de schaal waarop je de interventie wilt implementeren: wil je klein beginnen met het stimuleren van de eigen kracht van één of enkele mensen met dementie of de werkwijze van één of enkele zorgprofessional(s), of wil je SPAN+ verpleeghuis implementeren op afdelings-, locatie- of organisatieniveau? Daarnaast is het bij SPAN+ verpleeghuis mogelijk om alleen Module A te implementeren, alleen Module B te implementeren of te kiezen voor een combinatie van beide Modules.

In deze handreiking beschrijven we wat er nodig is om Module A te implementeren om de eigen kracht voor enkele mensen met dementie te stimuleren en Module B voor de werkwijze van enkele zorgprofessionals. Dit is eenvoudig uit te breiden tot een grotere schaal. Waar dit relevant is, geven we aanvullende tips voor implementatie op afdelings-, locatie- of organisatieniveau.

Implementatiestappen

Stap 1 - voorbereiden

Als aanjager wil je aan de slag met de eigen kracht van mensen met dementie. Vraag je als eerste af wie de belangrijkste betrokkenen zijn, of zij dit ook relevant vinden en of zij er ook mee aan de slag willen:

- Voor **Module A** gaan naasten en zorgprofessionals samen aan de slag, voor zover mogelijk betrekken zij ook de persoon met dementie zelf.
 - o Zijn er betrokken naasten?
 - o Welke zorgprofessionals spelen een rol? Denk hierbij bijvoorbeeld aan medewerkers zorg, welzijn en dagbesteding, maar ook aan de psycholoog of ergotherapeut.
- **Module B** is vooral ontwikkeld voor medewerkers zorg, welzijn en dagbesteding, maar kan ook gebruikt worden door bijvoorbeeld vrijwilligers.
 - o Welke medewerkers of vrijwilligers willen mogelijk aan de slag met hun eigen werkwijze rondom het stimuleren van eigen kracht?

Zoek enkele gemotiveerde zorgprofessionals die onder de betrokkenen vallen. Jullie vormen een 'werkgroep'. Beantwoord samen de volgende vragen:

- In hoeverre werken jullie al aan het versterken van de eigen kracht van mensen met dementie? Is er al aandacht voor wat iemand wel kan? Of ligt eigenlijk alle aandacht in de zorg en ondersteuning (nog) op het oplossen van problemen en dingen die niet meer lukken?
- Wat zouden jullie willen bereiken rond het versterken van de eigen kracht van mensen met dementie? Welke aanpak past het best bij jullie en de organisatie?
 - o Zijn er bijvoorbeeld een paar specifieke personen met dementie waarvan jullie denken dat ze baat hebben bij het versterken van eigen kracht? Of willen jullie dat er voor (bijna) alle personen met dementie meer aandacht is voor eigen kracht? In beide gevallen ga je met Module A aan de slag, alleen de schaal waarop je dit doet verschilt. Denk er aan dan ook één of enkele naasten te betrekken in de werkgroep!

- o Of past het beter om te focussen op de eigen werkwijze van zorgprofessionals rond het stimuleren van eigen kracht van personen met dementie? In dat geval streef je de implementatie van Module B na. De schaal waarop kan ook hier verschillen: van enkele enthousiaste zorgprofessionals tot (vrijwel) alle zorgprofessionals in de organisatie.

Het is belangrijk om gedurende het implementatieproces goed voor ogen te blijven houden waarom je eigen kracht van mensen met dementie wilt stimuleren, of je dit wilt doen door met **Module A**, **Module B** of met **beide Modules** aan de slag te gaan, en op welke schaal je dit gaat doen (met enkele personen met dementie/zorgprofessionals of op afdelings-, locatie of organisatieniveau).

Overweeg je als aanjager om SPAN+ verpleeghuis op afdelings-, locatie- of organisatieniveau te implementeren? Ga dan na of je extra mensen moet betrekken. Je kunt bijvoorbeeld denken aan een lid van de cliëntenraad, een teamleider, medewerker kwaliteit, opleidingscoördinator, communicatiemedewerker, een afgevaardigde van de raad van bestuur of het managementteam.

Stap 2 – Doel bepalen

Als werkgroep hebben jullie bepaald waar je naar streeft bij de implementatie. Belangrijk is nu om dit om te zetten in een helder doel, of heldere doelen. Voor **Module A** en **Module B** stel je elk een apart doel op. Formuleer deze zo concreet mogelijk. Het SMART formuleren kan hierbij een hulpmiddel zijn. SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden. Bijvoorbeeld: *De komende 6 maanden hebben de naasten van drie mensen met dementie en de Eerst Verantwoordelijke Verzorgende samen het werkboek van Module A ingevuld, zijn de plannen door de naasten en vier zorgprofessionals uitgetoetst en geëvalueerd.*

Is helder welk doel of welke doelen nagestreefd worden met de implementatie van SPAN+ verpleeghuis? Ga dan verder naar implementatiestap 3.

Stap 3 – Beïnvloedende factoren in kaart brengen

Om de implementatie te laten slagen, is het belangrijk rekening te houden met factoren die van invloed kunnen zijn. Factoren kunnen een bevorderend of een belemmerend effect hebben. Ze kunnen betrekking hebben op SPAN+ verpleeghuis, op de betrokkenen of op de organisatie.

De volgende vragen helpen om met elkaar de relevante factoren in kaart te brengen:

SPAN+ verpleeghuis

- Is voor iedereen al duidelijk waarom het belangrijk is om aandacht te besteden aan eigen kracht van mensen met dementie, of is hier nog aandacht voor nodig?

Betrokkenen

Kijk nog eens terug bij stap 1 wie de relevante betrokkenen zijn:

- Zijn de beoogde deelnemers enthousiast over het versterken van eigen kracht met SPAN+?
- In hoeverre is de samenwerking tussen naasten en zorgprofessionals al vormgegeven en hoe verloopt deze? Zijn er aspecten aan de samenwerking die implementatie van Module A in de weg kunnen zitten? Welke aanpassingen zijn er nodig?
- Hebben de deelnemers voldoende kennis en vaardigheden?
- Zijn er nog mensen over het hoofd gezien, die toch betrokken moeten worden?

Organisatie

- Hebben de deelnemers voldoende tijd, zowel tijdens de implementatie als in de uitvoering van SPAN+ verpleeghuis?
- Zijn er organisatorische aspecten die de uitvoer van SPAN+ verpleeghuis kunnen belemmeren? Denk bijvoorbeeld aan een verhuizing, een ander groot project of veel wisselingen in een team.

Voor implementatie van SPAN+ verpleeghuis op afdelings-, locatie- of organisatieniveau doorloop je dezelfde vragen.

Op locatie- of organisatieniveau kunnen ook andere organisatorische aspecten een rol spelen. Denk bijvoorbeeld aan wijzigingen van visie of strategische koers.

Nu de beïnvloedende factoren in kaart gebracht zijn, kijk je nog eens terug naar het doel of de doelen die jullie geformuleerd hebben. Past het nog of is toch een aanpassing nodig? Als een aanpassing nodig is, heroverweeg dan ook met elkaar of aanpassingen nodig zijn in de keuze voor de Module(s) die jullie willen implementeren en de schaal waarop.

Stap 4 – Implementatiestrategie bepalen

Niet iedereen is van nature even enthousiast over verandering. Er zijn naasten en zorgprofessionals die meteen enthousiast zullen zijn over SPAN+ verpleeghuis, dit zijn de zogenaamde ‘voorlopers’. Anderen hebben meer stimulans nodig en volgen bijvoorbeeld graag de voorloper(s). Weer anderen zijn nog behoudender. De verschillende groepen vragen om verschillende benaderingen of strategieën die je als aanjager kunt inzetten. Ook voor de andere beïnvloedende factoren kun je bepalen welke strategie je kiest om er mee om te gaan. Hebben de deelnemers bijvoorbeeld nog niet genoeg kennis over het stimuleren van eigen kracht? Dan pas je een educatieve strategie toe.

Voor implementatie van **Module A** om de eigen kracht van enkele mensen met dementie te stimuleren en **Module B** voor de werkwijze van enkele zorgprofessionals, is het verstandig te starten met enkele naasten en zorgprofessionals die in het algemeen open staan voor verandering en/of graag meer aandacht willen voor de eigen kracht van personen met dementie, de voorlopers dus. Hierbij kun je gebruik maken van (een combinatie van) de volgende strategieën:

- Informerende strategie
- Educatieve strategie
- Faciliterende strategie
- Motiverende strategie

Natuurlijk kan het ook zijn dat je **Module A** wilt implementeren om de eigen kracht te stimuleren bij een specifieke persoon met dementie, omdat je denkt dat deze persoon en diens naasten daar speciaal baat bij zullen hebben. Overweeg ook dan welke (combinatie van) strategieën kunnen helpen.

Als je overweegt SPAN+ verpleeghuis op afdelings-, locatie- of organisatieniveau te implementeren, zul je ook te maken krijgen met betrokkenen die meer stimulans nodig hebben of behoudender zijn. Voor deze groepen zijn de Organisatorische strategie en Cliëntgerichte strategie ook van belang.

De strategieën die je bij de implementatie van SPAN+ kunt toepassen, zijn toegelicht in Bijlage 1, waarbij we Module A en Module B onderscheiden, aanwijzingen geven voor de schaal van implementatie en toelichten welke SPAN+ verpleeghuis materialen je kunt gebruiken.

Stap 5 – Implementatieplan maken

Als werkgroep stellen jullie een haalbaar plan van aanpak op voor de implementatie en uitvoer van SPAN+. Dit hoeft niet groots en complex te zijn, het belangrijkste is dat het passend is voor jullie situatie en het doel dat in implementatiestap 2 geformuleerd is. Probeer in het plan van aanpak concreet op te nemen **wat** jullie, **wanneer** en met **wie** gaan doen. Houd hierbij ook rekening met het inplannen van (korte) overleggen om samen te monitoren en evalueren hoe de implementatie verloopt.

Het is verstandig tenminste in het plan op te nemen:

- Waarom het belangrijk is om aandacht te besteden aan eigen kracht van mensen met dementie;
- Welk doel jullie nastreven;
- Of jullie daarvoor **Module A**, **Module B** of **beide Modules** willen implementeren en op welke schaal;
- Hoe de taakverdeling en de samenwerking zijn in de implementatie en in de uitvoer van **Module A** en/of **Module B**;
- Bij wie de betrokkenen terecht kunnen met vragen of onduidelijkheden rond implementatie en uitvoering.
- Welke personen, wanneer en hoe geïnformeerd moeten worden.

Kijk hierbij ook nog eens naar de relevante implementatiestrategieën. Vul het implementatieplan zo nodig aan.

Als je **beide Modules** wilt implementeren, is het verstandig in je plan aan elke module apart aandacht te besteden of 2 aparte plannen op te stellen.

Bij implementatie op afdelings-, locatie- of organisatieniveau heb je te maken met meer betrokkenen. Zeker op organisatieniveau kan het een uitdaging zijn om de hele werkgroep bij elkaar te krijgen. Toch is het verstandig om het plan van aanpak zoveel mogelijk gezamenlijk op te stellen, alle betrokkenen uit de werkgroep moeten het eens zijn met de inhoud.

Het plan van aanpak zal logischerwijs ook uitgebreider zijn bij implementatie op deze schaal. Het is verstandig ook aandacht te besteden aan de implementatiestrategieën die je kunt toepassen bij mensen die van nature meer volgend of behoudend zijn.

Stap 6 – Implementatie monitoren en evalueren

Gedurende implementatiestap 6 voeren de naasten en zorgprofessionals (waar mogelijk met de persoon met dementie) samen **Module A** uit, en/of gaan de zorgprofessionals aan de slag met **Module B**. Stem regelmatig, bijvoorbeeld elke maand, met elkaar af hoe de implementatie en uitvoer verloopt. Pak hiervoor het plan van aanpak erbij en benadruk telkens waarom het belangrijk is aandacht te besteden aan eigen kracht. Loop ook de vragen bij implementatiestap 3 nog eens door: zijn hier veranderingen in opgetreden die aandacht nodig hebben? Bepaal met elkaar wat jullie, wanneer en met wie gaan doen om de aandachtspunten op te lossen. Kijk daarvoor ook nog eens naar de implementatiestrategieën in Implementatiestap 4 die daarbij helpend kunnen zijn. Vergeet vooral ook niet om successen te vieren en te delen met een breder publiek!

Ook als SPAN+ verpleeghuis op afdelings-, locatie- of organisatieniveau geïmplementeerd wordt, is monitoring en evaluatie van belang. Plan regelmatig een overleg met de betrokkenen. Bijvoorbeeld elke maand. En deel ook hier de successen!

Stap 7 – De verandering borgen

Als jullie als werkgroep SPAN+ verpleeghuis succesvol geïmplementeerd hebben, zit het werk als aanjager er op. Toch zullen er telkens nieuwe personen met dementie zijn, waarvoor het belangrijk is aandacht te besteden aan eigen kracht met **Module A**. Het echt inpassen van een andere werkwijze zoals met **Module B** is bovendien een proces, dat onderhouden moet worden. Voor jullie als aanjager en werkgroep een stapje terug kunnen doen, is het daarom belangrijk te kijken hoe het werken met SPAN+ verpleeghuis geborgd kan worden. Kijk bijvoorbeeld of het besteden van aandacht aan eigen kracht (**Module A**) een vast onderdeel kan worden in het multidisciplinaire overleg, laat het onderwerp ‘Eigen kracht’ terugkomen op een teamoverleg of wijs een aandachtsveld aan (**Module B**).

Heb je SPAN+ verpleeghuis op afdelings-, locatie- of organisatieniveau geïmplementeerd, dan is het belangrijk om te blijven bewaken of het werken aan eigen kracht van personen met dementie routine is geworden. Zorgprofessionals komen en gaan, ook andere betrokkenen kunnen veranderen. Waar nodig, doorloop je opnieuw implementatiestappen.

Meer weten?

Wil je meer weten? Kijk dan eens op onderstaande websites voor extra informatie. Wil jouw organisatie ondersteuning bij de implementatie van SPAN+ verpleeghuis of ben je op zoek naar een voorbeeld van een plan van aanpak? Zoek dan contact met de UKON-implementatieadviseur en vraag naar de mogelijkheden. Aanjagers, projectleiders of anderen die werkzaam zijn bij aangesloten zorgorganisaties kunnen contact opnemen via ukon.elg@radboudumc.nl met in de onderwerpregel ‘Raadpleeg je implementatieadviseur’.

www.ukonnetwerk.nl/tools/spanplus-verpleeghuis

www.ukonnetwerk.nl/themas/implementatie

www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/impact-versterken/impact-realiseren/implementatie-kennisportaal

Bijlage 1: Implementatiestrategieën

Strategie	Doel	Schaal van implementatie	Suggeste per Module en SPAN+ materialen die je kan toepassen	
			Module A	Module B
Informerende strategie	Deelnemers informeren over SPAN+ verpleeghuis	Enkele mensen met dementie/ zorgprofessionals	De korte video SPAN+ in het kort tonen aan naasten en zorgprofessionals, net als de video's De vier thema's van eigen kracht en Doel en werkwijze van SPAN+ verpleeghuis .	De korte video's SPAN+ in het kort en De vier thema's van eigen kracht tonen aan zorgprofessionals.
		Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	Gezamenlijk Module A bekijken en toelichten Tussentijds betrokkenen informeren over de implementatie en successen	Gezamenlijk Module B bekijken en toelichten Tussentijds betrokkenen informeren over de implementatie en successen
			Met behulp van de korte video's SPAN+ in het kort , De vier thema's van eigen kracht en Doel en werkwijze van SPAN+ verpleeghuis , voorlichting geven op een bijeenkomst (bijv. themabijeenkomst) voor naasten en zorgprofessionals	Met behulp van de korte video's SPAN+ in het kort en De vier thema's van eigen kracht voorlichting geven op een bijeenkomst (bijv. teamoverleg of themabijeenkomst) voor zorgprofessionals
			Aandacht besteden aan eigen kracht en SPAN+ verpleeghuis via internet/sociale media/nieuwsbrief van eigen organisaties	Aandacht besteden aan eigen kracht en SPAN+ verpleeghuis via intranet/sociale media/nieuwsbrief van eigen organisatie
			Tussentijds betrokkenen informeren over de implementatie en successen	Tussentijds betrokkenen informeren over de implementatie en successen

Strategie	Doel	Schaal van implementatie	Suggeste per Module en SPAN+ materialen die je kan toepassen	
			Module A	Module B
Educatieve strategie	Deelnemers kennis en vaardigheden laten opdoen om SPAN+ verpleeghuis toe te passen	Enkele mensen met dementie/ zorgprofessionals	Module A gaan toepassen. Aangeven waar deelnemers met vragen terecht kunnen en evaluaties plannen	Module B gaan toepassen. Aangeven waar deelnemers met vragen terecht kunnen en evaluaties plannen
		Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	Startbijeenkomst organiseren voor naasten en zorgprofessionals Module A gaan toepassen. Aangeven waar deelnemers met vragen terecht kunnen en evaluaties plannen	Startbijeenkomst/kennis café organiseren voor zorgprofessionals Module B gaan toepassen. Aangeven waar deelnemers met vragen terecht kunnen en evaluaties plannen.
Faciliterende strategie	De juiste randvoorwaarden scheppen	Enkele mensen met dementie/ zorgprofessionals	Faciliteren van afstemming tussen naasten en zorgprofessionals Deelnemers toegang geven tot materialen (denk ook aan vrijwilligers)	In het rooster ruimte maken voor de opdracht 'Meelopen met een collega' en voor het invullen van het werkboek.
		Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	Tijd vrijmaken	Op grotere schaal faciliteren van opdracht 'Meelopen met een collega'

Strategie	Doel	Schaal van implementatie	Suggestie per Module en SPAN+ materialen die je kan toepassen	
			Module A	Module B
Motiverende strategie	Deelnemers interesseren voor SPAN+ verpleeghuis, en aanzetten tot verandering	Enkele mensen met dementie/ zorgprofessionals	Vieren en delen van successen, deel bijv. mooie ervaringen met Module A	Vieren en delen van successen, deel bijv. mooie ervaringen met Module B
		Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	Voorlopers/aanjagers zoeken op elke afdeling/ locatie Themabijeenkomst organiseren	Voorlopers/aanjagers zoeken op elke afdeling/ locatie Aandacht besteden aan eigen kracht in teamoverleggen. Kennis café of themabijeenkomst organiseren
Organisatorische strategie	Processen stroomlijnen en belemmeringen op organisatorisch vlak opheffen	Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	Werkwijze ontwikkelen voor samenwerking naasten en zorgprofessionals SPAN+ verpleeghuis inpassen in de manier van werken van de organisatie (bijv. opnemen als onderdeel van familiegesprek/ cliëntbespreking/MDO) Visie rond zorg formuleren die aansluit bij het stimuleren van eigen kracht	Werkwijze rond het versterken van eigen kracht opnemen in een kwaliteitscyclus Visie rond levenslang leren formuleren

Strategie	Doel	Schaal van implementatie	Suggestie per Module en SPAN+ materialen die je kan toepassen	
			Module A	Module B
Cliëntgerichte strategie	Vergroten van stimulans vanuit mensen met dementie en naasten, om meer aandacht te besteden aan eigen kracht.	Enkele mensen met dementie/ zorgprofessionals	Een naaste informeert de andere naasten van een persoon met dementie over het doel van Module A en de rol van naasten hierin	
		Afdelings-, locatie- of organisatieniveau	De cliëntenraad verzoekt het management om meer aandacht te besteden aan het stimuleren van eigen kracht De cliëntenraad organiseert een themabijeenkomst om naasten enthousiast te maken over het werken met Module A	De cliëntenraad verzoekt het management om meer aandacht te besteden aan scholing van zorgprofessionals op het gebied van het stimuleren van eigen kracht

